

TIJDSCHRIFT

VAN HET

NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

6° Jaargang

AMSTERDAM

G. THEOD. BOM EN ZOON

1898

**Beschrijving der Penningen
sedert 23 November 1890, door 's Rijks-
stempelsnijders vervaardigd.**

Met veel genoegen werd door mij in den 1^{en} jaargang van ons Tijdschrift het artikel van Mr. L. W. A. BESIER, onzen geachten Vice-Voorzitter begroet, waarin de arbeid der stempelsnijders van 's Rijks-Munt in 1891 en 1892 werd beschreven en op de voorlaatste jaarvergadering sprak ik tot den schrijver de hoop uit, dat hij zijn werk zou vervolgen.

Waar ik tot mijn leedwezen moest vernemen, dat hem daartoe den tijd ontbrak, vroeg en verkreeg ik de toestemming dit werk te mogen vervolgen en de toezegging van den zéér gewaardeerden steun van den schrijver.

Vooraf een enkel woord over de stempelsnijders, die aan de sedert 's Konings dood vervaardigde penningen hebben gearbeid, den tegenwoordigen eersten stempelsnijder J. P.

M. MENGER en den te vroeg ontslapenen W. SCHAMMER.

JOHAN PHILIP MATHIAS MENGER werd geboren te Utrecht den 21 April 1845 als zoon van den bekwamen stempelsnijder aan 's Rijks-Munt JOHAN PHILIP MENGER en van EUPHROSINA JOHANNA PARRÉ (zie Tijdschrift 1894 blz. 8 e. v.). Hij ontving zijne eerste opleiding in het teekenen van den Utrechtschen kunstschilder G. CRAEVANGER, in het boetseeren van zijn vader en werd 2 Maart 1862 als leerling-stempelsnijder bij 's Rijks-Munt aangesteld. In 1864 werd hem vanwege het Rijk eene subsidie toegekend om zich verder in het beeldhouwen en stempelgraveeren aan de Koninklijke Akademie van Beeldende Kunsten te München te kunnen gaan bekwamen, waar hij de lessen in het boetseeren volgde van Prof. WIEDMANN en die in het graveeren van RIEZ, 1^e graveur aan de Beiersche Munt, terwijl hij zich verder nog praktisch oefende onder leiding van den Keizerlijk Russischen Hofgraveur BIRNBOCK.

Den 10 April 1867 keerde hij in het vaderland terug met een diploma voor het beeldhouwen (waarvoor hij N°. 1 behaalde) en voor het teekenen (N°. 2) beide aan gemelde Akademie te München verworven, waarop hij weder onder leiding van D. VAN DER KELLEN en van

zijn vader, toenmaals 1^e en 2^e stempelsnijder, aan 's Rijks-Munt werkzaam gesteld en in Oktober 1868 tot 2^e hulpstempelsnijder benoemd werd.

In Juni 1875 werd hij tot 1^e hulpstempelsnijder, in 1877 tot 2^e stempelsnijder benoemd om in Januari 1891 zijn vader als 1^e stempelsnijder op te volgen.

Vóór 's Konings dood vervaardigde hij reeds tal van stempels voor penningen, waaronder vooral uitmunten:

1879. Derde Eeuwfeest der Unie van Utrecht.

1881. Ter eere van generaal KAREL VAN DER HEIJDEN.

1883. Standbeeld voor JAN GRAAF VAN NASSAU te Utrecht onthuld.

1885. Opening van het Rijksmuseum te Amsterdam.

1887. Grondwetsherziening; ter eere van Mr. J. HEEMSKERK AZN. (in 1891 eerst geslagen) en 50-jarig priesterschap van paus LEO XIII.

1888. De Vz. van den penning op den 70sten verjaardag van Professor F. C. DONDEERS;

een kleine greep slechts uit de mij bekende 57 penningen, geheel of gedeeltelijk door den

heer MENGER gegraveerd vóór 's Konings dood.

WILLEM JACOBUS SCHAMMER, Zoon van WILLEM SCHAMMER en WILHELMINA THERESIA TEKKER, werd geboren te Amsterdam, waar zijn vader graveur was, den 22 Maart 1849. Hij bekwaamde zich eerst aan de Akademie voor beeldende kunsten te 's Gravenhage onder VAN HOVE en werd herhaaldelijk bij wedstrijden aldaar bekroond, later boetseerde hij bij LACOMBLÉ te Delft, werkte nog op de fabriek van VAN KEMPEN te Voorschoten en vestigde zich als handelsgraveur te 's Gravenhage, totdat hij bij K. B. van 28 Januari 1881 n°. 10 voor den tijd van 3 maanden als tijdelijk hulpstempelsnijder aan 's Rijks-Munt werd aangesteld, welke tijdelijke benoeming bij K. B. dd. 29 April 1881 n°. 12 in eene definitieve werd veranderd. Bij K. B. dd. 27 April 1892 n°. 7 werd hij tot 2^e stempelsnijder benoemd. Hij overleed tengevolge eener longontsteking te Utrecht 26 Augustus 1893 en werd den 29 d. a. v. op de algemeene begraafplaats aldaar ter aarde besteld.

Hij vervaardigde o. a. de Vz. der munten met het portret van Koningin WILHELMINA en werkte mede aan of vervaardigde geheel de stempels voor ruim 20 gedenk- of prijspenningen vóór 's Konings dood geslagen, o. m. de Kz. van den prijspenning voor Wedvluchten van

postduiven (1882), den penning op het 250-jarig bestaan der Utrechtsche Hoogeschool (1886) en dien op het 50-jarig bestaan van den eersten spoorweg in Nederland, de kz. van den penning op 's Konings dood, enz.

Gaan we nu over tot de beschrijving der nà 's Konings dood aan de Munt vervaardigde penningen, waarbij volledigheidshalve de reeds door Mr. L. W. A. BESIER beschrevene kort zullen worden vermeld.

1. Bezoek van H.H. M.M. de Koninginnen aan Amsterdam 1891, graveur W. SCHAMMER (*Tijdschrift* 1893 blz. 93). Van deze medaille bestaat ook een variant. Vz. de borstbeelden (accolés) der Koninginnen, Kz. Glad veld in parelrand. (beide Coll. Z.)

2. Nieuwe Vz. voor den Prijspenning voor Menschlievend hulpbetoon (1891), graveur W. SCHAMMER (*Tijdschrift* 1893 blz. 94.)

3. 25-Jarig bestaan der Katholieke Illustratie 1891, graveur J. P. M. MENGER. Coll. Z. (*Tijdschrift* 1893 blz. 95.)

1891. 1 Juni.

4. P. J. VAN DIJK VAN MATENESSE, gedurende 25 jaar burgemeester van Schiedam.

Vz. Zijn linksgewend hoofd, daaronder:

J. P. M. MENGER

Omschrift: P. J. VAN DIJK VAN MATE-
NESSEBURGEMEESTER VANSCHIEDAM.

Kz. Binnen twee fraai bewerkte zware eiken-
takken, onder samengestrikt:

ZIJNER
STADGENOOTEN
HULDE EN DANK.

—
1 JUNI

1866 — 1891.

onder de krans: w. s (chammer).

Brons, gr. 65 m.M. Coll. Z.

5. Nieuwe Vz. voor den Prijspenning voor
Nationale Wedvluchten van Postduiven (1891).
Graveur W. SCHAMMER. Coll. Z. (*Tijdschrift*
1893 blz. 96).

6. Prijspenning van de Amsterdamsche Ijs-
club (1891). Graveur W. SCHAMMER. (*Tijd-
schrift* 1893 blz. 96).

1891.

7. Prijspenning der Maatschappij ter bevor-
dering van het natuurkundig onderzoek der
Nederlandsche Koloniën, met borstbeeld van
F. VALENTIJN.

Vz. Borstbeeld iets naar links gewend, daar-
onder: J. P. M. MENGER. F.

Omschrift: FRANÇOIS VALENTIJN
Kz. Glad veld, omgeven door twee samenge-

strikte lauwertakken, daaronder w. s.(chammer).

Omschrift: * MAATSCHAPPIJ TER BEVORDERING
VAN HET NATUURKUNDIG ONDERZOEK DER NEDER-
LANDSCHE KOLONIEN

Brons, gr. 65 m.M.

Van deze medaille bestaat slechts een proefslag, de penningen werden niet besteld; waar van FRANÇOIS VALENTIJN, (Nederl. reisbeschrijver 1656—1727) wordt gezegd, dat hij „niet altijd vertrouwbare verhalen aangaande Oost-Indië opdischte”, is m. i. zijn beeld ook een vreemde keuze voor een penning als de bovenbeschrevene.

1891.

8. Prijspenning van de Kegelclub „Columbus” te Utrecht.

Vz. omschrift boven: KEGELCLUB onder: UTRECHT
In het veld in fraaien rand, waarin boven een Mercuriuskop is aangebracht en beneden lauwertakken zijn gestoken, op een liggend ovaal:

COLUMBUMBUS

Kz. Glad veld omgeven door twee samengestrikte lauwer- en eikentakken.

Brons, gr. 45 m.M. Graveur W. SCHAMMER.

9. Groote Prijspenning van H. M. de Koningin. (Coll. Z.).

10. Kleine dito.

11. Groote Prijspenning van H. M. de Koningin-Regentes (Coll. Z.).

12. Kleine dito. Alle 1891.

De Vz. door J. P. M. MENGER, de Kz. door W. SCHAMMER. (*Tijdschrift* 1893 blz. 97).

13. Tienjarig bestaan der firma FERWERDA EN TIEMAN, 1892. Vz. door J. P. M. MENGER, Kz. door W. SCHAMMER. Coll. Z. (*Tijdschrift* 1893 blz. 98.)

14. 1893 — 17 Augustus.
50-jarig huwelijk van J. W. KAISER en J. BUISMAN.
Vz. De linksgewende busten accolés der echtelieden, daaronder: J. P. M. MENGER.

Kz. In het veld onder een bloemkrans:

GOUDEN BRUILOFT
VAN
JOHAN WILHELM KAISER
EN
JOHANNA BUISMAN

17 AUGUSTUS

1893

Omschrift: ☼ MET 7 KINDEREN 6 GE-
HUWDEN 11 KINDSKINDEREN GELUK-
KIG EN DANKBAAR GEVIERD.

Brons, gr. 51 m.M., coll. Teyler.

1893.

15. Nieuwe Prijspenning der stad Amsterdam.

Vz. Het door de keizerskroon gedekte wapen van Amsterdam met twee leeuwen als schildhouders, rustende op een ornament en geheel omgeven door een banderol waarop:

INGENIO ARTI VIRTUTI

terzijde rechts: J. ELION. F.

Kz. Cirkelvormig glad medaillon omgeven door de zinnebeelden van muziek, schilder- en beeldhouwkunst, handel, scheepvaart, weerbaarheid, schermen, gymnastiek, tuinbouw, tooneelspel en kunstnijverheid op een breeden lauwerkrans.

Brons, gr. 55 m.M.

De onvoltooide stempels werden tengevolge van den dood van J. ELION aan 's Rijks-Munt afgewerkt en de medailles aldaar geslagen.

1893.

16. Prijspenning der gemeente Utrecht.

Vz. Het gekroonde wapen van Utrecht met twee leeuwen als schildhouders, rustende op een ornament. Daarboven: GEMEENTE
daaronder: UTRECHT

Kz. Glad veld, omgeven door een lauwerkrans. Brons, gr. 35 m.M. Leidsch penn. kab. Graveur J. P. M. MENGER.

1894.

17 Akademische Prijsvraag.

Vz. = n°. 2.

Kz. . . . . AAN
 PH S. VAN RONKEL
 CANDIDAAT IN DE SEMITISCHE
 LETTERKUNDE EN IN DE TAAL-
 EN LETTERKUNDE VAN DEN
 OOST-INDISCHEN ARCHIPEL
 TE
 LEIDEN

1894.

Omschrift op matten rand:

* VOOR DE BEANTWOORDING EENER PRIJSVRAAG
 VAN DE RIJKS UNIVERSITEIT TE LEIDEN.

Brons, gr. 50 m.M.

1894.

18. Prijspenning voor kruidkundigen.

Vz. Borstbeeld en face van R. C. AFFOURTIT,
 daarboven: R. C. AFFOURTIT

daaronder: 1825 — 1890

Kz. Glad veld, omgeven door twee saam-
 gestrikte lauwertakken.

Brons, gr. 80 m.M.

Van dezen penning werden de stempels
 elders vervaardigd, doch het slaan alleen
 aan 's Rijks-Munt opgedragen.

1894.

19. Ter eere van J. P. M. MENGER door
 J. M. FADDEGON, tijdelijk hulpstempelsnijder
 bij 's Rijks-Munt.

Eenzijdig: Links gewend goed gelijkend borstbeeld van J. P. M. MENGER. Beschreven naar een afslag van den stempel in de coll. Rijks-Munt, gr. 55 m.M.

20. Lombokkruis (1895). Graveur J. P. M. MENGER (door mij beschreven *Tijdschrift* 1897 blz. 46.)

21. Maskerade te Leiden 1895. Graveur J. P. M. MENGER (*Tijdschrift* 1896 blz. 132.)

1895. 1 Juli.

22. Opening van den Delagoabaai-spoorweg. Vz. Links gewend borstbeeld van Z. E. PAUL KRÜGER, president van de Zuid-Afrikaansche Republiek, daaronder: J. P. M. MENGER. F.

Omschrift: OPENING VAN DEN DELAGOABAAI-SPOORWEG

Kz. Onder het jaartal: 1895, van hetwelk naar alle zijden lichtstralen uitgaan, een vliegend wiel op een rail; zijwaarts schieten bliksemstralen, achter het wiel stofwolken, daaronder: J. P. M. M. F.

Omschrift op matten rand:

§ NEDERLANDSCHE ZUID-AFRIKAANSCH E SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ

Brons, gr. 44 m.M. coll. Z.

1896.

23. Jhr Mr. J. B. A. J. M. VERHEIJEN 50 jaar lid van de ridderschap van Noord-Brabant.

Vz. Zijn links gewend borstbeeld, daarvoor:

J. P. M. MENGER.

Omschrift: JONKHEER MR. J. B. A. J.
M VERHEIJEN

Kz. Binnen twee saamgestrikte eikentakken, waarop onder het wapen van Noord-Brabant rust:

*
HULDE DER
RIDDERSCHAP
VAN
NOORD-BRABANT
AAN HAREN VOORZITTER
50 JAREN LID
1846 — 1896

Brons, gr. 50 m.M. Coll. Z.

1896 — 1 April.

24. Ter eere van COENRAAD PROPER, gedurende 50 jaren ambtenaar aan 's Rijks-Munt.
(Muntgezel).

Vz. Binnen een parelrand en gedeeltelijk omgeven door een eikentak aan welks beneden-einde een strik is bevestigd:

HET
MUNT-COLLEGE
AAN
COENR. PROPER

Kz. Binnen een parelrand:

GEDURENDE
VIJFTIG JAREN
ZEER VERDIENSTELIJK
AMBTENAAR

BIJ
'S RIJKS MUNT
1846 $\frac{1}{4}$ 1896

Zilver en Brons, gr. 50 m.M., graveur J. P.
R. MENGER. Coll. Z.

1896 — 19 September

25. 25-jarig huwelijk van J. P. M. MENGER,
1e stempelsnijder aan 's Rijks-Munt te Utrecht
en J. M. VAN HAAGEN.

Vz. De links gewende borstbeelden (accolés)
van het zilveren bruidspaar. In de afsnede:

I. JÜNGER. D. J. P. H. MINGER.

Omschrift: 25 JARIGE ECHTV. VAN J. P. M.
MENER EN J. M. v. HAAGEN

Kz. *Omschrift:* * DANKBAAR EN BLIJDE GE-
VIERD MET HUNNE KINDEREN

In het veld binnen een cirkel:

J. PH. R. MENGER
J. J. MENGER
E. J. M. MENGER
19 SEPT. 1896

Brons, gr. 60 m.M. Coll. Z.

De graveur van dezen inderdaad fraaien penning is de oudste zoon van den jubilaris, leerlingstempelsnijder aan 's Rijks-Munt, door wien ze in zilver en brons aan zijne ouders werd aangeboden. (*Revue belge* 1898, I blz. 97)

1896.

26. Prijspenning der Vereeniging „Amsterdam Vooruit” te Amsterdam.

Vz. Het oude Amsterdamsche wapen (vg. v. LOON IV blz. 213 n°. 3) omgeven door een banderol met het *omschrift*: AMSTERDAM VOO RUIT.

Ter zijde rechts: L. ZIJL. D.

Kz. Glad. Brons, gr. 60 m.M. Coll. Z.

Deze medaille werd gegraveerd door J. P. R. MENGER en geslagen aan de Kon. Utr. fabriek van Zilverwerken, firma C. J. BEGEER (zie *Tijdschrift* 1898 n°. 142.)

1897 — 24 Augustus.

27. Huwelijk van MARIA GEERTUIDA VAN MAANEN en JAN WILLEM ADRIANUS HAAGEN SMIT.

Vz. Een engeltje met ontplooid vliegels op eene knie rustende, houdt met beide handen een opengeslagen boek omhoog, op welks bladen: $\frac{24}{\text{AUG.}}$ 1897

Boven het boek een rozentak en brandende fakkel. Rechts en links rozenstruiken.

In de afsnede J. P. M. MENGER. F. Alles in parel-

rand. Kz. Links langs den rand een rozen-
tak met strik, daarbinnen:

MARIA
GEERTRUIDA
VAN MAANEN.
JAN WILLEM
ADRIANUS
HAAGEN SMIT.

Brons, gr. 50 m.M.

De heer HAAGEN SMIT is boekhouder en
essayeur in dienst van den Muntmeester van
's Rijks-Munt.

1897.

28. Het Muntcollege aan J. H. N. RUIJSCH VAN
DUGTEREN, 50 jaar ambtenaar bij 's Rijks-Munt.

Vz. Binnen een parelrand en gedeeltelijk
omgeven door een eikentak, aan welks beneden-
einde een strik is bevestigd (zie n°. 24):

AAN
DEN PROVOOST
DER MUNTGEZELLEN
J. H. N. RUIJSCH
VAN DUGTEREN

Kz. Binnen een parelrand:

✻
50 JARIG
JUBILEUM
ALS
AMBTENAAR
BIJ
'S RIJKS MUNT
MDCCCLXXXVII
✻

Zilver en brons, gr. 50 m.M, graveur J. P. R. MENGER.

1897

29. Bekroningspenning van het Taalfonds in de Zuid-Afrikaansche Republiek.

Vz. Op een terras voor den tempel der wetenschap (rechts geplaatst met het woord: WETENSCHAP op de kroonlijst) is eene groep van drie vrouwen in antiek gewaad gezeten; eene (rechts) onderwijst de beide anderen (links), van welke eene schrijft en de andere een geopend boek op de knieën houdt; boven deze beiden zweeft een engel met palmtak in de linkerhand, met de rechter wijzende op den Statenbijbel, welke op een achter de onderwijzende vrouw staand, door een brandende antieke lamp gekroond, pedestal rust. Op den achtergrond planten, boomen en opgaande zon. Rechts ter zijde: FADDEGON^{sc}.

Kz. Door lauwergrlandes, palmtak en gestileerden lauwertak omgeven schild, waarboven het door een arend met uitgespreide vleugels gehouden wapen der Zuid-Afrikaansche Republiek, rustende op een trofee van zes vlaggen en een banderol met de wapenspreuk:

EEN-DRACHT

MAAKT MACHT

Op het schild:

HET · TAALFONDS ·
HEEFT · AAN ·

door lauwergrlandes gekroonde cartouche
voor den naam van den be kroonde

DEZEN · PENNING · TOE-
GEKEND · VOOR · VOR-
DERINGEN · IN · DE ·
HOLLANDSCHE ·
TAAL ·

Rechts ter zijde van het schild: F
alles in parelcirkel. Brons, gr. 60 m.M.

Alphen,
1898.

W. K. F. ZWIERZINA.
